

**กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงาน
กับการเรียนการสอน สำหรับหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล
Strategies for development of Work Integrated Learning
for Digital Business program**

นิธิภักดิ์ กิตติศาสตร์¹ ชาริรัตน์ ขูลีลัง² ณฐภศา เดชานุกะ³ ธนาภรณ์ ทัดสนักดี⁴

นนทภรณ์ บุญจิ่งเจริญรัตน์⁵ และปริญญญา ทองคำ⁶

Nithiphak Katisart¹, Thareerat Kuleelung ², Natapasa Dechanubeksa³, Thanaporn Thatsanaphak⁴,

Nonthaporn Boonjungcharoenrat⁵ and Parinya Thongkam⁶

หลักสูตรธุรกิจดิจิทัล (WIL) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม^{1, 2, 3, 4, 5, 6}

Digital Business Program, Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University

Corresponding author, nithiphak.ka@rmu.ac.th¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน ร่วมกับสถานประกอบการและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล (หลักสูตรสองภาษา) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรจากมหาวิทยาลัย บุคลากรจากสถานประกอบการ และนักศึกษาในหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล รวมจำนวน 21 คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสนทนากลุ่มย่อย และ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าผู้มีส่วนได้เสียหลัก ในการพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ บุคลากรจากมหาวิทยาลัย สถานประกอบการและนักศึกษา และกลยุทธ์ในการพัฒนา การจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียน การสอนร่วมกับสถานประกอบการและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาของ หลักสูตรธุรกิจดิจิทัลแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ในระดับนโยบาย กลยุทธ์ในระดับคณะ กลยุทธ์ในระดับหลักสูตร กลยุทธ์จาก สถานประกอบการ และกลยุทธ์ด้านการศึกษา โดยแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลยุทธ์นำมาสู่ผลลัพธ์การจัดการ จัดการเรียนแบบบูรณาการของผู้มีส่วนได้เสียหลัก

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน; หลักสูตรธุรกิจดิจิทัล

ABSTRACT

This research is aimed to study the strategies for development of Work Integrated Learning (WIL) for Bachelor of Business Administration Program in Digital Business (Bilingual Program). The samples used in the study were university staff, enterprises staff, and students in Digital Business program in a total of 21. Qualitative research method was employed. Data were collected by using focus groups, In-depth interview, and participant observation method. Data were analyzed by using content analysis. The results found that the key stakeholders of Work Integrated Learning for Digital Business program were categorized into 3 groups, including university staff, employers and students. The strategies to enhance Work Integrated Learning for Digital Business program can be divided into 5 aspects, regarding strategy at policy level, strategy at the faculty level, strategy at the program level, strategy for employers and strategy for students. The guidelines for WIL development in each strategy leads to WIL outcomes for key stakeholders.

Keywords: Work Integrated Learning (WIL), Digital Business program

บทนำ

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการดำเนินธุรกิจ ทำให้การใช้ชีวิต การทำงาน อาชีพต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งในโลกธุรกิจงานหลากหลายชนิดจำเป็นอย่างมากที่ต้องการพนักงานที่ทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจำนวนชุดทักษะใหม่หรือ New Skill Set จำนวนมากที่เกิดขึ้นมาใหม่ ดังนั้นเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงานจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างนักศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงานจึงมีความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้มีการกำหนดเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกด้าน ทุกช่วงวัยให้เป็นคนเก่ง คนดี คนที่มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นผู้มีจิตสาธารณะ และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างคนไทยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะสูง เป็นผู้ประกอบการหรือเกษตรกรยุคใหม่ เป็นนักคิด นวัตกรรม ตามความถนัดและความสามารถของตนเอง ส่งผลทำให้หลายมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ตลาดแรงงานและผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนักศึกษาใหม่ที่มีทักษะให้พร้อมสู่โลกของการทำงาน

ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงาน (Work integrated learning) หรือ WIL เป็นคำศัพท์ที่มีการพัฒนามาจากการจัดรูปแบบการเรียนการสอนของสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานโดยเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นการผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนร่วมกับสถานประกอบการ โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของการฝึกงาน สหกิจศึกษา การจัดทำโครงงาน การวิจัย การฝึกประสบการณ์ (Kramer et al., 2011) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์การทำงานจริง มีการเปิดโอกาสให้

ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำงานตามสาขาวิชา กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรของผู้เรียน และต้องมีลักษณะงานตรงตามสาขาที่เรียนโดยสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ (อลงกต ยะไวยทย์, ญัฐวัฒน์ วงษ์สวัสดิกุล และณัทธิดา มุ่งธนวรกุล, 2561) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องได้รับการผลักดันและความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน Patrick et al. (2008 p. 11) ได้ทำการศึกษา WIL ในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย โดยมีกระบวนการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Key stakeholders) ในการจัดการจัดการเรียนการสอนแบบ WIL ออกเป็น 4 ส่วน คือ มหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษา สถานประกอบการ นักศึกษาหรือผู้เรียน และรัฐบาลที่เป็นหน่วยงานในการกำหนดนโยบายการศึกษาและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการเรียนการสอนกับการทำงานของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการบูรณาการกับการทำงานจะสามารถดำรงอยู่ได้ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานประกอบการและมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ผลการดำเนินงานจะต้องมีการรายงานอย่างสม่ำเสมอถึงผลกระทบ ประโยชน์ร่วมกัน และแนวทางการปรับปรุงของผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานควรมีความเชื่อมโยงไปถึงชุมชนเพื่อเพิ่มโอกาสการเป็นพันธมิตรในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาหลักสูตร WIL สำหรับหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยมีอยู่อย่างจำกัด จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน สำหรับสาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล เพื่อให้ผู้สอนได้รับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร โดยจะเป็นการศึกษาในเชิงลึกร่วมกับสถานประกอบการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามแนวทางที่ถูกต้องโดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและมีคุณลักษณะพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรได้มีการออกแบบไว้ อันจะช่วยลดความสูญเปล่าทางการศึกษา และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้แรงงานในอนาคต เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาของหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ อาจารย์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอนจากมหาวิทยาลัยอื่น สถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลักดันพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงาน และนักศึกษาในหลักสูตรธุรกิจดิจิทัลในรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. บุคลากรจากมหาวิทยาลัย ประกอบไปด้วย

1.1 ผู้บริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 5 ท่าน เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้บริหารที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันหลักสูตร WIL ของมหาวิทยาลัย หรือเป็นกรรมการดำเนินงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน WIL ของมหาวิทยาลัย

1.2 อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 6 ท่าน เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก คือ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ระบุไว้ใน

มคอ. 2 ของหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอนกับการทำงาน 1 ท่าน เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การดำเนินการจัดการเรียนการสอนกับการทำงานเป็นที่ยอมรับจากมหาวิทยาลัยทั่วไป และมีคำสั่งแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัย

2. สถานประกอบการ จำนวน 3 แห่ง เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกคือ เป็นสถานประกอบการที่มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดทำบันทึกตกลงความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานเรียบร้อยแล้วและอยู่ในระหว่างดำเนินการ

2.1 บุคลากรจากสถานประกอบการ A จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นสถานประกอบการขนาดใหญ่ (บริษัทมหาชน) ดำเนินธุรกิจด้านการจัดจำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง ที่มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานกับหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว

2.2 บุคลากรจากสถานประกอบการ B จำนวน 1 ท่าน เป็นองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจดิจิทัล โดยอยู่ในระหว่างการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงาน

2.3 บุคลากรจากสถานประกอบการ C จำนวน 1 ท่าน เป็นสถานประกอบการด้านการจัดจำหน่ายอาหารแปรรูป ที่อยู่ในระหว่างการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานกับหลักสูตร

3. นักศึกษาในหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล ซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่ เริ่มเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2563 โดยมีนักศึกษาในหลักสูตรจำนวน 2 ท่าน เป็นนักศึกษาต่างชาติ

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน สำหรับสาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล ประกอบด้วยแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ได้กำหนดประเด็นสนทนา ข้อคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์

เชิงลึก (In-depth interview) สำหรับผู้มีส่วนได้เสียในหลักสูตร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีการเก็บข้อมูลจากการเข้าร่วมประชุม โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรของ WIL โดยจัดทำในรูปแบบ Onsite สำหรับการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้บริหารมหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลจากสถานประกอบการ และใช้รูปแบบ Online สำหรับการสัมภาษณ์นักศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีการดำเนินการโดยการติดต่อประสานงาน นัดหมายกับกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร พร้อมทั้งมีการบันทึกข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยมีการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักในการพัฒนาหลักสูตร WIL ออกเป็น 3 กลุ่ม และกลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตร 5 ด้าน โดยนำบันทึกข้อมูลภาคสนามมาหาความหมาย แยกแยะ และจัดกลุ่มโดยการจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กัน และมีการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ นั้นเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่กลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องในการวิจัย (Validity and reliability)

มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลโดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลดังนี้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยนำข้อมูลจากหลายแหล่งมาพิจารณาร่วมกัน ทั้งจากการทบทวนวรรณกรรม และจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร WIL ด้านผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลโดยให้คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลร่วมกันแล้วนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความสอดคล้องกันหรือไม่ และการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาถึงกลยุทธ์การพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน สำหรับสาขาวิชานิติศาสตร์ จากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Key stakeholders) ได้แก่กลุ่มบุคลากรจากมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 บุคลากรจากมหาวิทยาลัย

การวางกลยุทธ์ในระดับนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยมีการผลักดันการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการจัดการเรียนการสอนและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหลักสูตร WIL โดยมียุทธศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย และกระจายลงสู่ระดับคณะ มหาวิทยาลัยมีแนวร่วมหรือจุดยืนทั่วทั้งมหาวิทยาลัยในการผลักดันหลักสูตร WIL ที่ชัดเจน มีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์หลักสูตรใหม่ที่เป็นหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงาน โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้มีการจัดโครงการอบรมหลักสูตร WIL อย่างต่อเนื่อง ดังที่ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้กล่าวไว้ว่า

“มหาวิทยาลัยของเราเล็งเห็นความสำคัญในการมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะ ความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งทำงานได้ทันทีหลังจากจบการศึกษา ซึ่งหลักสูตร WIL ถือเป็นรูปแบบหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน มหาวิทยาลัยของเราพร้อมที่จะผลักดันหลักสูตร WIL ให้เกิดขึ้น โดยมีการกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ซึ่งแต่ละคณะต้องรับทราบนโยบายและผลักดันร่วมกัน”

ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย

นอกจากนั้น ผลการสังเกตการณ์เข้าอบรมการพัฒนาหลักสูตร WIL พบว่า หลายหลักสูตรมีการจัดทำบันทึกความร่วมมือร่วมกับสถานประกอบการที่เป็นบริษัทจำกัด ไม่ใช่บริษัทมหาชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ โดยมหาวิทยาลัยมีแนวทางแก้ไขโดยการติดต่อประสานงานกับ สกอ. เพื่อปรับหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัย

การวางกลยุทธ์ในระดับคณะ

ในระดับคณะผู้บริหารได้มีการรับนโยบายและตอบสนองนโยบายโดยให้ความร่วมมือในการผลักดันการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงาน มีการจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการบริหารหลักสูตร WIL งบประมาณสำหรับการพัฒนาอาจารย์ในหลักสูตร WIL และงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวไว้ว่า

“คณะของเราการสนับสนุนหลักสูตร WIL รวมทั้งหลักสูตรใหม่ที่จะพัฒนาในรูปแบบ WIL อย่างเต็มที่ ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่คณะและอาจารย์จะมีส่วนร่วมช่วยกันในการผลักดันเพื่อผลิตนักศึกษาของเราให้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ผู้บริหารของคณะ

นอกจากนั้นคณะยังได้มีการกำหนดการสร้างแรงจูงใจในการผลักดันหลักสูตร WIL กับผลการประเมินการปฏิบัติงานของอาจารย์ โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบบูรณาการกับการทำงาน (WIL) เป็นหนึ่งในชีวิตของแบบข้อตกลงและแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน

การวางกลยุทธ์ระดับหลักสูตร

ผลจากการสนทนากลุ่มย่อยของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร โดยได้วิเคราะห์ถึงสภาพและสถานการณ์ของหลักสูตรธุรกิจดิจิทัล (SWOT Analysis) จากการใช้ SWOT analysis อาจารย์ประจำหลักสูตรพบว่าหลักสูตรมีจุดแข็งและโอกาสที่สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม โดยความท้าทายในการพัฒนาหลักสูตรประกอบไปด้วยปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านการพัฒนารายวิชา WIL ของหลักสูตร ด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการรับนักศึกษา

กลุ่มที่ 2 สถานประกอบการ

การวางกลยุทธ์ด้านสถานประกอบการ

อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีการสื่อสารกับสถานประกอบการให้เข้าใจคือการจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบ WIL ประโยชน์ที่สถานประกอบการจะได้รับ จากข้อมูล พบว่าสถานประกอบการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับมหาวิทยาลัยด้วยเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะจากสถานประกอบการร่วมกับการจัดการศึกษาในห้องเรียน

และยังเป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ของสถานประกอบการในแง่ของการเป็นบริษัทที่ดีของสังคม ดังข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มว่า

“ทางบริษัทของเรามีความยินดีและสนใจหลักสูตร WIL ซึ่งจากข้อมูลของอาจารย์ถือเป็นเรื่องที่ดีมากที่จะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักศึกษา”

ผู้บริหารจากสถานประกอบการ A

นอกจากนั้นสถานประกอบการยังเล็งเห็นถึงข้อดีในการสรรหาพนักงานที่จะทำงานร่วมกับองค์กรในอนาคต เป็นการประหยัดต้นทุน เวลา และอาจช่วยลดอัตราการหมุนเวียนของพนักงานทำให้สถานประกอบการได้ทรัพยากรมนุษย์ที่จะทำงานกับองค์กรในระยะยาวได้ เนื่องจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าบริษัทจะต้องลงทุนด้านเวลาในการพัฒนาพนักงานใหม่ให้เกิดความรู้ความชำนาญ และเมื่อเกิดทักษะแล้วก็มีการตัดสินใจลาออก การว่าจ้างนักศึกษาจบใหม่มีข้อดีต่อองค์กรคือมีเงินเดือนเริ่มต้นในอัตราที่ไม่มากนัก หากพนักงานใหม่สามารถทำงานได้เลยก็จะทำให้องค์กรประหยัดค่าใช้จ่ายและได้พนักงานที่ตรงกับลักษณะงาน ดังข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มว่า

“ที่ผ่านมาเรามีการว่าจ้างเด็กจบใหม่ แต่เข้ามาแล้วทำงานไม่เป็น ทำให้ต้องเสียเวลาปรับจนกันนานพอสมควรที่เลี้ยงต้องสอนงานใหม่ทั้งหมด และถ้าเจอเด็กที่ไม่อดทน หนี ไม่ไหว ก็ลาออก ทำให้เราต้องรับสมัครใหม่ การรับนักศึกษาในหลักสูตร WIL อาจทำให้เราได้ประโยชน์ตรงนี้”

ผู้บริหารจากสถานประกอบการ B

“สิ่งที่มหาวิทยาลัยสอนอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของเราในปัจจุบัน เพราะหลายสิ่งหลายอย่างปรับเปลี่ยนรวดเร็วมาก การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนอาจทำให้เราสร้างเด็กที่มีทักษะตรงกับเราต้องการ”

ผู้บริหารจากสถานประกอบการ C

จากการสนทนากลุ่ม คุณลักษณะของบัณฑิตที่สถานประกอบการมีความต้องการ สามารถสรุปได้ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านทักษะเชิงวิชาการ ควรเป็นผู้มีความรู้มีทักษะในการทำงาน สามารถปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ หากเกิดปัญหาขึ้น เนื่องจากหน่วยงานจริงจะมีปัญหาให้แก้ไขอยู่ตลอดเวลา และมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

2. ด้านจริยธรรมคุณธรรม เป็นคนดี ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ไม่ละทิ้งงาน สามารถปรับตัวให้เข้ากับพนักงานในองค์กรได้ มีความอดทนต่อแรงกดดัน

3. ด้านภาษา มีความสามารถสื่อสารหรือทักษะภาษาอังกฤษได้

4. ด้านเทคโนโลยี มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย เพื่อสร้างยอดขาย ภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้

โดยแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือร่วมกับมหาวิทยาลัยที่สถานประกอบการมีความต้องการ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนแบบ WIL เป็นไปได้ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยและสถานประกอบการ เช่น มีการจัดอบรมให้กับพนักงานขององค์กร โดยวิทยากรจากมหาวิทยาลัย และมีการให้ผู้เชี่ยวชาญจากสถานประกอบการมาให้องค์ความรู้แก่นักศึกษาและอาจารย์

2. มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมหรือร่วมกันหาแนวทางการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ WIL ทั้งก่อนที่จะนำนักศึกษาเข้าไปฝึกงานที่สถานประกอบการ ระหว่างที่นักศึกษาฝึกงานในสถานประกอบการ และหลังจากนักศึกษาฝึกงานแล้วเสร็จ

3. การประเมินและวัดผล ควรให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการศึกษา

กลุ่มที่ 3 นักศึกษาในหลักสูตร

การวางกลยุทธ์เกี่ยวกับนักศึกษา

ในหลักสูตรได้มีการรับนักศึกษาต่างชาติเวียดนาม พบว่านักศึกษามีความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแบบ WIL โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์

“หลักสูตร WIL จะเปิดโอกาสให้สามารถฝึกประสบการณ์ระหว่างเรียนได้ ถือเป็นหลักสูตรที่ดีและน่าสนใจมาก พวกเราอยากได้ภาษาไทยและเรียนรู้การทำงานในบริษัทในเมืองไทย ที่สำคัญเมื่อเรียนจบแล้วทำให้ได้งานทำ ถือว่าดีมากกว่าการที่จะต้องไปเริ่มต้นหางานใหม่เองและไม่มีประสบการณ์การทำงาน”

นักศึกษา

อย่างไรก็ตามปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดการเรียนการสอน คือ นักศึกษายังมีปัญหาในการใช้ทักษะภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ในชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงปีแรกของการเข้าเรียน และเนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 ทำให้นักศึกษาไม่สามารถเดินทางมายังประเทศไทยได้ ทำให้ต้องมีการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์เท่านั้น นอกจากนั้นรูปแบบการเรียนในรายวิชาที่มีการบูรณาการร่วมกับสถานประกอบการ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ทำให้นักศึกษาไม่สามารถเข้าไปเห็นถึงสภาพแวดล้อมการทำงานจริงได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาในหลักสูตรสำหรับปีการศึกษาที่ 1

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่ากลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตรสาขาธุรกิจดิจิทัล แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ในระดับนโยบาย กลยุทธ์ในระดับคณะ กลยุทธ์ในระดับหลักสูตร กลยุทธ์ด้านสถานประกอบการ และกลยุทธ์ด้านนักศึกษา ดังแสดงในภาพที่ 1 โดยมีแนวทางในการพัฒนาประกอบไปด้วย

ด้านมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดแนวร่วมหรือจุดยืนทั่วทั้งมหาวิทยาลัยในการผลักดันหลักสูตร WIL ที่ชัดเจน และถ่ายทอดนโยบายลงมาสู่ระดับคณะ มีการส่งเสริมสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ในระดับมหาวิทยาลัย การกำหนดนโยบาย การจัดการอบรม ที่เกี่ยวข้องหลักสูตร WIL ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดทำหลักสูตร มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอาจารย์ในการพัฒนาตนเอง ควรจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหรือให้คำปรึกษาด้าน WIL ควรมีการกำหนด Workload หรือแรงจูงใจของหลักสูตร WIL นอกจากนั้นผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรมีการผลักดันการทำงานที่ความร่วมมือร่วมกับสถานประกอบการ ทั้งนี้หลักสูตรควรมีการวิเคราะห์จุดเด่น

รวมทั้งสภาพปัจจัยทั้งภายนอกและภายในอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

ด้านสถานประกอบการ อาจารย์ประจำหลักสูตรควรมีการติดต่อประสานงานกับสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง และหลักสูตรควรมีการวิเคราะห์ปัญหา ความคาดหวังของสถานประกอบการ นักศึกษา และแนวทางการแก้ไขอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

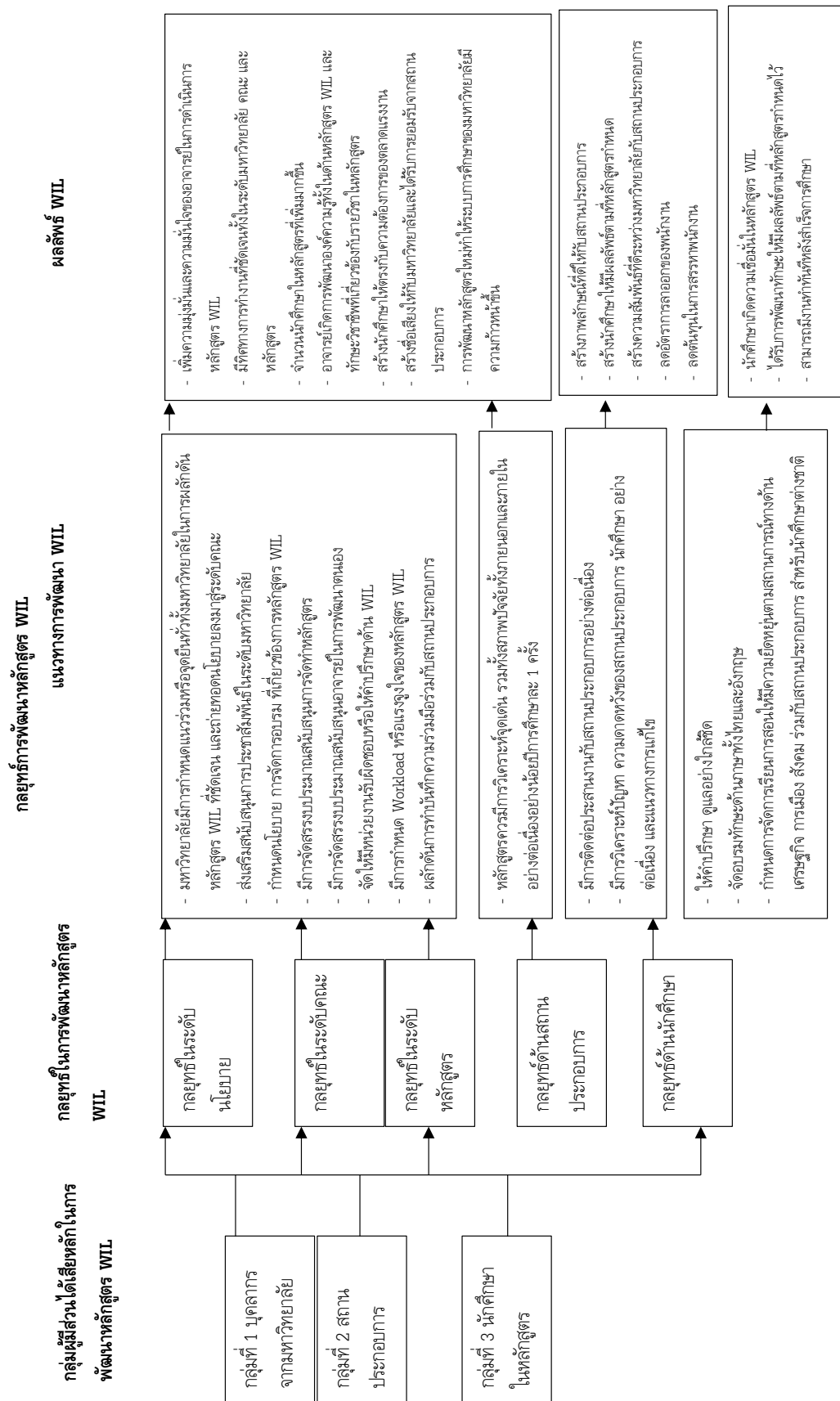
ด้านนักศึกษา ให้คำปรึกษา ดูแลอย่างใกล้ชิด มีการจัดอบรมทักษะด้านภาษาทั้งไทยและอังกฤษ กำหนดการจัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม ร่วมกับสถานประกอบการ

ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรนี้จะทำให้อาจารย์ในหลักสูตรมีความมุ่งมั่นและความมั่นใจในการดำเนินการหลักสูตร WIL มหาวิทยาลัยมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนทั้งในระดับมหาวิทยาลัย คณะ และหลักสูตร มีจำนวนนักศึกษาในหลักสูตรที่เพิ่มมากขึ้น อาจารย์เกิดการพัฒนางานองค์ความรู้ทั้งใน

ด้านหลักสูตร WIL และทักษะวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาในหลักสูตร สามารถสร้างนักศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยและได้รับการยอมรับจากสถานประกอบการ และการพัฒนาหลักสูตรใหม่ทำให้ระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าขึ้น

ด้านสถานประกอบการก็ได้ผลลัพธ์จากการจัดการเรียนการสอนแบบ WIL โดยเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถานประกอบการ สร้างนักศึกษาให้มีผลลัพธ์ตามที่หลักสูตรกำหนด สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานประกอบการ ช่วยลดอัตราการลาออกของพนักงานและช่วยลดต้นทุนในการสรรหาพนักงาน

ด้านนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในหลักสูตร WIL จำนวนนักศึกษาทั้งไทยและต่างชาติที่เพิ่มมากขึ้น นักศึกษามีทักษะพร้อมได้งานทำทันทีหลังสำเร็จการศึกษา

ภาพที่ 1 กลยุทธ์พัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานของหลักสูตรดิจิทัล สามารถสรุปเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาของหลักสูตรธุรกิจดิจิทัลแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ในระดับนโยบาย กลยุทธ์ในระดับคณะ กลยุทธ์ในระดับหลักสูตร กลยุทธ์จากสถานประกอบการ และกลยุทธ์ด้านการศึกษา โดยแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลยุทธ์นำมาสู่ผลลัพธ์การจัดการจัดการเรียนแบบบูรณาการของผู้มีส่วนได้เสียหลัก

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอนของหลักสูตรบริหารธุรกิจดิจิทัล ควรได้รับการพัฒนาจากผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มของพนักงานมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับผู้บริหารตลอดจนอาจารย์ประจำหลักสูตร สถานประกอบการและนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Patrick et al. (2008) และ ปานเพชร ชินินทร และวิเชษฐ์ พลายมาศ (2553) อย่างไรก็ตามการจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักมีความแตกต่างกันไป เช่น Patrick et al. (2008 p. 10) แบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักออกเป็น 4 กลุ่ม โดยเพิ่มรัฐบาล สำหรับปานเพชร ชินินทร และวิเชษฐ์ พลายมาศ (2553 น. 1060) แบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลักออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ สถานศึกษา สถานประกอบการและสมาคมวิชาชีพ นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่รับจากการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานนั้นยังก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กสิรา กาญจนพิบูลย์ และธนสิทธิ์ เพิ่มเพียร (2559, น. 173) ที่พบว่ามหาวิทยาลัยได้ประโยชน์ในด้านการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีร่วมกัน และสามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับตลาดแรงงานและได้รับการยอมรับ นอกจากนี้สถานประกอบการก็ได้ประโยชน์จากภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นและประโยชน์ด้านการสรรหาพนักงานที่มีทักษะมาร่วมทำงานกับองค์กร และนักศึกษาก็ได้ประโยชน์ในแง่ของการมีทักษะและคุณภาพที่พร้อมงานซึ่งได้เปรียบมากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เรียนในหลักสูตรนี้

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่บรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นประกอบไปด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ หลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็นกลยุทธ์

ในระดับมหาวิทยาลัย ระดับคณะและระดับหลักสูตร ที่มีความเชื่อมโยงกันและมีทิศทางนโยบายที่ชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานของหลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาและผลักดันตั้งแต่ระดับเล็กไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับงานวิจัยของอลงต ยะไวยักษ์ และณัฐวัฒน์ วงษ์สวัสดิกุล (2562) ที่ได้สรุปว่า สถานศึกษาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานให้มีอยู่ในหลักสูตรของแต่ละคณะ และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานอย่างเพียงพอ นอกจากนี้การสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนได้เสียหลักทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันยังเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับการทำงานมีการพัฒนาและประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cooper et al. (2010) ที่สรุปว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการการเรียนรูกับการทำงานโดยส่งเสริมให้ผู้บริหารระดับสถาบัน คณะหลักสูตร สาขาวิชา คณาจารย์ และสถานประกอบการมีความร่วมมือกัน

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน นอกจากจะได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักแล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครองของนักเรียนควรได้รับความรู้ความเข้าใจให้ยอมรับและสนับสนุนส่งเสริมนักเรียนให้เลือกรูปแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการผลิตบัณฑิตและผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นสินทรัพย์บุคคลที่มีค่าต่อองค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ควรมีการนำผลการวิจัยไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย
 - 1.2 ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการอบรมและสัมมนาทั้งในส่วนของบุคลากรในสถานศึกษาและสถานประกอบการที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงาน
 - 1.3 ผลการวิจัยทำให้ผู้มีส่วนได้เสียหลักทราบถึงกลยุทธ์และประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ซึ่งสามารถนำไปนำเสนอสถานประกอบการเพื่อสร้างความร่วมมือ
ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา
แบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน โดยใช้วิธีอื่น
เช่น การสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ
เพื่อให้ได้รับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในมิติอื่น
ที่แตกต่างออกไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิชาญแนวทางการพัฒนาการจัดการ
การศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน
กับผู้มีส่วนได้เสียอื่นเพิ่มเติม เช่น หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง
หรือผู้ประกอบการ เพื่อจะได้มีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาที่
ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กษิรา กาญจนพิบูลย์ และธนสิทธิ์ เพิ่มเพียร. (2559). แนวทาง
ปฏิบัติตามแนวการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานที่
เหมาะสมกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ นักศึกษา
หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตและความต้องการของสถาน
ประกอบการ. *Panyapiwat Journal*, 8(3), 165-177.

ปานเพชร ชินินทร และวิเชษฐ์ พลายมาศ. (2553). การศึกษา
ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการ
ทำงานสำหรับอุดมศึกษาไทย (*Work integrated
Learning: WIL*). ใน รายงานการประชุมวิชาการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 7
วันที่ 7-8 ธันวาคม 2553. ก้าวอย่างตามพ่อ สานต่อการศึกษา
พัฒนาชาติไทย (น. 1056-1063). นครปฐม:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อลงกต ยะไวทย์, ณัฐวัฒน์ วงษ์ชลิตกุล และณภัทรา มุ่งชนวรกุล.

(2561). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการการ เรียนกับการ
ทำงานสาขาวิชาการจัดการเชิงประยุกต์เพื่อตอบสนองความ
ต้องการของตลาดแรงงานในเขตจังหวัด
นครราชสีมา. *Journal of Education Studies*, 46(1),
133-156.

อลงกต ยะไวทย์ และณัฐวัฒน์ วงษ์ชลิตกุล. (2562). การพัฒนา
ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการสร้างสภาวะแวดล้อม
การเรียนรู้ด้วยการทำงานในสภาพจริง. *Journal of
Education Studies*, 47(2), 408-428.

Cooper, L., Orrell, J., & Bowden, M. (2010). *Work
integrated learning: A guide to effective practice*.
London: Routledge.

Kramer, M. and Usher, A. (2011). *Work-Integrated
Learning and Career-Ready Students: Examining
the Evidence*. Toronto: Higher Education Strategy
Associates.

Patrick, C-j., Peach, D., Pocknee, C., Webb, F.,
Fletcher, M., Pretto, G. (2008). *The WIL [Work
Integrated Learning] report: A national scoping
study [Australian Learning and Teaching Council
(ALTC) Final report]*. Brisbane: Queensland
University of Technology.